

SCHATTEN VAN*IN MENSEN

Sporen van Kant – van Oost tot West

27.11.2010 - 12.12.2010

Inhoudsopgave

- * *kort* **SCHATTEN VAN*IN MENSEN**
- * *intro* Immaterieel cultureel erfgoed door de ogen van UNESCO
- * **SCHATTEN VAN*IN MENSEN** doorkruist Vlaanderen
- * **SCHATTEN VAN*IN MENSEN** houdt halt in Brugge: Sporen van Kant – van Oost tot West.
- * Sporen van kant buiten de tentoonstelling: workshops, trefdag en publieke acties
- * *duiding* Waarom 'Levende Menselijke Schatten'?

Bijlagen

- * Speech stad Brugge
- * Historische achtergronden kantklossen in Brugge en Centraal-Europa
- * Boekje **SCHATTEN VAN*IN MENSEN**
- * Boekje **SCHATTEN VAN*IN MENSEN** Sporen van Kant – van Oost tot West
- * Crafts. Focus op kantklossen
- * Design met wortels
- * Persmededeling tapis plein vzw erkend als UNESCO geaccrediteerde NGO

SCHATTEN VAN * IN MENSEN

SCHATTEN VAN * IN MENSEN is een **expo** over bijzondere mensen die **meester** zijn in hun vak of kunst

SCHATTEN VAN * IN MENSEN is een **traject** dat nadenkt over tradities die we willen **doorgeven** en koesteren

SCHATTEN VAN * IN MENSEN komen uit **Vlaanderen, USA en Tsjechië**

SCHATTEN VAN * IN MENSEN zet in **Brugge** het ambacht **kantklossen** in de kijker

SCHATTEN VAN * IN MENSEN zet **workshops** op voor jong en oud

SCHATTEN VAN * IN MENSEN organiseert **KANT XL**, een **extra large kantwerk** voor Brugge met helpende handen van het publiek

SCHATTEN VAN * IN MENSEN zet de **trefdag Design met Wortels** op om na te denken hoe we toekomst kunnen maken voor (kunst)ambacht in Vlaanderen

* INTRO

SCHATTEN VAN * IN MENSEN is een breed eye-openertraject over immaterieel cultureel erfgoed in Vlaanderen, geïnspireerd door het UNESCO-programma Levende Menselijke Schatten: een specifieke manier van erkenning en bescherming van immaterieel erfgoed. Het traject richt de spots op die mensen die meester zijn in hun vak of kunst, of een voortrekker zijn in een bijzondere traditie.

Rode draad doorheen **SCHATTEN VAN * IN MENSEN** is de **fototentoonstelling** met werk van de Amerikaanse etnograaf/fotograaf Alan Govenar, die in april 2010 van start ging in de UNESCO hoofdkwartieren te Parijs en nog tot eind 2010 door Vlaanderen reist langs Bokrijk, Aalst, Leuven, Brugge en Dendermonde. Al sinds de jaren 1970 brengt Alan Govenar in de VS menselijke schatten in beeld. Voor deze tentoonstelling haalde hij naast de Amerikaanse nu ook Vlaamse erfgoeddragers voor zijn lens.

De expo in Brugge maakt deel uit van het grotere traject dat tapis plein vzw opzet omtrent actualisering van creatieve ambachten: design met wortels.

In een extra tentoonstellingsluik brengt ze specifiek de schatten van het **kantklossen** onder de aandacht, daarbij inspelend op het stadsfestival Brugge Centraal. In een reeks bijzondere portretten krijg je zo evenveel reisverhalen uit de recente geschiedenis van het kantklossen, tot in Centraal-Europa en zelfs Amerika ...

Immaterieel cultureel erfgoed door de ogen van UNESCO

Immaterieel cultureel erfgoed ... Denk aan traditionele ambachten, volksmuziek, wiegeliedjes, spreekwoorden, fees-

Pieter en Kristoffel Boudens © Alan Govenar

Frisner Augustin © Alan Govenar

Germaine Deruyter © Alan Govenar

ten, carnaval, volkssporten ... Vroeger zou men dit in Vlaanderen volkscultuur of zelfs folklore genoemd hebben. Met de 21e eeuw maakte plots het begrip *immaterieel cultureel erfgoed (ICE)* zijn intrede.

Daar heeft UNESCO alles mee te maken: de United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation. De wereld slaat in deze organisatie de handen in elkaar om te ijveren voor onderwijs, wetenschap, cultuur en communicatie overal ter wereld. De Grote Idee daarachter is mensen leren samenwerken in deze vier grote domeinen, en zo conflicten te voorkomen of vreedzaam te kunnen oplossen.

UNESCO zet zich sterk in voor culturele diversiteit in de wereld, en daarbij komt ook (materieel en immaterieel) erfgoed snel in beeld: onze eigen unieke lokale tradities, gebruiken, monumenten ... Waar het eigenlijk om gaat is dat UNESCO vindt dat elke cultuur respect en aandacht verdient. Om ervoor te zorgen dat het niet bij woorden blijft, maar er daden volgen – ontwikkelde ze een waaier aan spelregels die internationaal gevolgd moeten worden om verschillende vormen van erfgoed en andere culturele uitingen te beschermen: de zogeheten CONVENTIES.

In 2003 trad UNESCO met een conventie voor de bescherming van immaterieel cultureel erfgoed naar buiten als internationaal instrument. Vandaag, in 2010, sloten reeds 132 landen zich hierbij aan. Over de hele wereld wordt er nagedacht hoe om te gaan met traditie, identiteit, diversiteit en culturele repertoires. Ook de gemeenschappen in België ondertekenden deze UNESCO-conventie. Voor Vlaanderen staat momenteel een nieuw immaterieel erfgoedbeleid in de steigers, dat eerstdaags door minister Schauvliege zal worden bekendgemaakt.

✱ **SCHATTEN VAN ✱ IN MENSEN DOORKRUIST VLAANDEREN**

De beste manier om de uitdagingen van de UNESCO-conventie te benaderen vanuit Vlaanderen, is er gewoon aan beginnen en dingen doén. Zo ontstond het project **SCHATTEN VAN ✱ IN MENSEN**: een breed samenwerkingstraject en eye-opener over immaterieel cultureel erfgoed in Vlaanderen. Erfgoedcellen Leuven en Aalst, het openluchtmuseum Bokrijk, stad Brugge, stad Dendermonde, tapis plein vzw, en FARO. steunpunt voor cultureel erfgoed bundelden de krachten voor een uitwisselingsproject rond Levende Menselijke Schatten.

Het resultaat is de fototentoonstelling **SCHATTEN VAN ✱ IN MENSEN** met werk van etnoloog en fotograaf Alan Govenar (USA). Naast Amerikaanse haalde hij ook een aantal Vlaamse erfgoeddragers voor zijn lens: een steenhouwer, een beiaardier, een lid van de schuttersgilde ... En de partners sloegen zelf aan het zoeken, denken en fotograferen, in heel Vlaanderen, maar ook telkens met intense lokale trajecten. Elke halte van de expo brengt zo ook eigen lokale schatten uit het immaterieel erfgoed in beeld (in Brugge bvb de broers/steenhouwers Pieter en Kristoffel Boudens) en zet tal van bijkomende activiteiten op (lezingen, workshops, publieksacties ...).

SCHATTEN VAN ✱ IN MENSEN houdt halt in Brugge: Sporen van Kant – van Oost tot West

Voor de halte van deze tentoonstelling in Brugge hebben we een bijzonder tentoonstellingsluik ontwikkeld met een grote knipoog naar het ambacht waar Brugge zo voor gekend staat – en waarin momenteel ook weer een opvallend eigentijdse beweging te zien valt: het kantklossen.

Een reeks organisaties sloegen de handen in elkaar: tapis plein vzw, Kant in Vlaanderen vzw, Bruggemuseum - Volkskunde, Kantcentrum vzw, Erfgoedcel Brugge, Stedelijke Academie voor Schone Kunsten Brugge, Brugge Plus vzw,

Inge De Zutter © Tom De Visscher

Frisner Augustin © Peter Forsberg

Anna Haliková © Peter Forsberg

kantwinkeltje het Apostelientje ... en verzamelden **treffende kantverhalen voor een Brugse versie van deze UNESCO-tentoonstelling**. Want Brugge heeft iets met kantklossen, een oud ambacht met wortels in de stad.

In het spoor van het stadsfestival Brugge-Centraal, kijkt Brugge ook over de grenzen heen, richting Centraal-Europa: **Sporen van Kant. Van Oost tot West**. Het is immers minder bekend dat heel wat landen in Centraal-Europa ook een kantraditie hebben. En dat de wegen van het kantklossen elkaar soms verrassend kruisen tussen Brugge en Centraal-Europa ... Jonge Vlaamse kunstenaars Tom De Visscher en Stijn Van Acker en de Praagse Petra Hudcova maakten tien bijzondere portretten van inspirerende meesters (of eigenlijk: juffrouwen) uit de kantwereld. Het resultaat is een sterk visuele expo met stuk voor stuk intrigerende reisverhalen uit de recente geschiedenis van het kantklossen, van Vlaanderen tot in Tsjechië en zelfs Amerika ...

Kantklosportretten

De tien portretten van hedendaagse kantklossters van eigen bodem en uit Centraal-Europa brengen een facet in beeld van de linken, eigenheid, uitwisseling en overdracht van kant in Brugge en Centraal-Europa. Via beelden zie je hoe zij elk op hun manier bezig zijn met het verrijken en doorgeven van een oude traditie. Een tocht vol verwondering en bewondering voor wat enkel mensen kunnen: dingen doen, creëren en aanleren aan anderen en aan volgende generaties ...

Voor meer informatie over de portretten: zie het bijgevoegde boekje 'Sporen van Kant – van Oost tot West'.

- Anne-Marie Verbeke (België) maakt voornamelijk 'Vlaanderse fijne kant' en 'Binche kant'.
- Anna Halíková (Tsjechië) draagt haar steentje bij in het levend houden van de moderne Tsjechische kantraditie via inventarisatie, geven van workshops, experimenteren ...
- Germaine Deruyter (België) klost op haar oude dag nog steeds fijne 'Binche-kant' in het Brugse kantcentrum.
- Hana Mizerová (Tsjechië) richtte het Tsjechisch Museum voor Kantklossen op dat een blik biedt op 3 eeuwen Europese kantgeschiedenis en onderdak geeft aan de Studio Hana galerie, een plaats waar kantklossters en ontwerpers samenwerken, werk tentoonstellen en verkopen.
- Inge De Zutter (België) geeft les in de opleiding kant aan de Academie voor Schone Kunsten in Brugge met ruimte voor traditionele én hedendaagse kant.
- Iva Prošková (Tsjechië) is een voorstandster van het experiment en hedendaagse kant.
- Marie-Jeanne Callewaert (België) klost lange tijd kant geïnspireerd door geometrische patronen, waarna ze de meer experimentele toer opging en zich nu voornamelijk toelegt op was en textiel.
- Milca Eremiasova (Tsjechië) pleit voor het behoud van professionele opleidingen om de basistechnieken van het kantklossen in ere te houden.
- Thérèse Samson (België) experimenteert met hedendaagse kant in allerlei materialen en kleuren.

Sonia Domsch (USA) is de VIP van deze expo met een prachtige anekdote: een Amerikaanse dame met roots in Tsjechië die via haar groot tante – Brugse! – kant leerde klossen!

In de figuur van Sonia Domsch komt het hele intrigerende verhaal van dit project samen. Hier is de link met de tentoonstelling Van Eyck tot Dürer het scherpst zichtbaar, zij het in andere tijden en met andere kunstvormen: hoe culturele tradities doorgegeven raken, verder reizen, curieuze en eigenzinnige wegen volgen en hoe dit alles enkel en alleen mogelijk is vanuit het talent en de inzet van unieke en bijzondere schatten van mensen ...

Marie-Jeanne Callewaert © Tom De Visscher

Sonia Domsch © Alan Govanar

Iva Prošková © Peter Forsberg

* **SPOREN VAN KANT BUITEN DE TENTOONSTELLING: WORKSHOPS, TREFDAG EN PUBLIEKE ACTIES**

KANT XL

Een dag om naar uit te kijken is zondag 28 november.

Dan maakt Brugge een extra large kantwerk – met veel helpende handen. Met gigantische kantklossen en superdikke touwen wordt op het gras in het Albertpark, tussen station en Concertgebouw, een namiddag lang het grootste kantwerk geklost dat je ooit gezien hebt. Instructeurs van het Kantcentrum en de kantopleiding van de Stedelijke Academie helpen alles in goede banen te leiden.

Zelfs als je nog nooit van kantklossen gehoord hebt, kan je hier je handen uit de mouwen steken. Of gewoon een kijkje gaan nemen. Een onvergetelijk spektakel wordt het hoedanook!

Voor de kinderen:

Wees er snel bij en verdien een trendy kant-button op je jas, schooltas, rugzak ... (limited edition & handmade = zolang de voorraad strekt!)

KANT XL doelt op een brede publieke sensibilisering. Het wil een traditioneel ambacht als kantklossen via een ludiek publieksevenement in een eigentijds daglicht stellen.

PRAKTISCH

28 november 2010 – 14u tot 17u – gratis

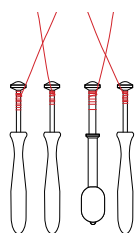
Albertpark

opmerking: bij hevig regenweer zien we ons verplicht de activiteit af te lassen

Initiatie workshop kantklossen kinderen / volwassenen

Kriebelen je vingers? Zin om zelf een kantwerkje te toveren uit een spinnenweb van draden? Het is makkelijker dan het lijkt! Kom het ontdekken in onze workshop kantklossen. Misschien krijg je de smaak wel te pakken?

PRAKTISCH

11 december 2010 – 10u tot 12u – gratis

workshop kantklossen voor beginners (voor jong (6+) en oud)

&

11 december 2010 – 14u tot 16u – gratis

workshop kantklossen voor beginners (volwassenen)

Locatie: start in Quartier Bricolé winkel & infopunt Langestraat 50

Méér info en inschrijven? info@quartierbricole.be of 050 68 37 94

i.s.m. Kantcentrum vzw en kantopleiding Stedelijke Academie voor Schone Kunsten Brugge

TREFDAG DESIGN MET WORTELS / toekomst maken voor (kunst)ambacht

Heeft handwerk een toekomst? Ambacht klinkt stoffig in de oren, maar tegelijk is handwerk opnieuw hip! Tal van initiatieven zetten handgemaakt design in de kijker, jong talent gaat opnieuw aan de slag met oude technieken en tradities, de heropleving is een feit.

Maar hoe willen we in de toekomst verder werk maken van ambachtelijk design? Is handwerk een werkwoord? Hoe kan de erfgoedsector het kapitaal aan vaardigheden veilig stellen voor de toekomst? Hoe kunnen we inspelen op nieuwe technieken en ambachtelijke kennis inzetten in industriële productie? Wat is de taak van (kunst)onderwijsinstellingen? Waar zitten de noden en de potenties? Tijd voor debat en reflectie!

De TREFDAG DESIGN MET WORTELS wil inspireren door tal van boeiende cases en beleidsmakers, onderwijsinstellingen, organisaties en ontwerpers uit te nodigen het gesprek aan te gaan. In een cross-over tussen de sectoren cultureel erfgoed, design, onderwijs en creatieve economie starten we de praktijk- en beleidsdiscussie op.

PRAKTISCH

8 december – 9u tot 16u30 – 20 euro

FARO Priemstraat 51 – 1000 Brussel

✱ **DUIDING** **Waarom Levende Menselijke Schatten?**

2010 is het UNESCO-jaar van de culturele toenadering en uitwisseling, het jaar bij uitstek voor de Vlaamse immaterieel erfgoedsector om eens over de landsgrenzen heen te kijken: hoe gaan andere landen en culturen om met hun immaterieel erfgoed? En kunnen we daar inspiratie halen voor het Vlaamse verhaal? Immaterieel erfgoed beschermen, koesteren, erkennen, oplijsten en levend houden kan je duidelijk op verschillende manieren doen.

Interessante voorbeelden hiervan zijn te vinden in Japan, dat al decennia experimenteert met een programma rond zogenaamde 'nationale levende schatten', de Verenigde Staten en Frankrijk. In de Verenigde Staten van Amerika kent de National Endowment for the Arts (NEA) sinds het eind van de jaren 1970 jaarlijks een beperkt aantal *national heritage fellowships* toe aan bijzondere individuen. Frankrijk werkte op haar beurt in 1994, op initiatief van de Franse minister van cultuur, een politiek uit ten voordele van (oude) ambachten. De titel van *maître d'art* wordt er toegekend aan mensen met bijzondere ambachtelijke vaardigheden, via een ceremonie in aanwezigheid van het Staatshoofd of een minister: een formule vergelijkbaar met de Vlaamse 'erfgoedprijzen'. Interessant hier is het gebruik van een soort beurzensysteem waardoor elke aangestelde *maître d'art* opleiding voor leerlingen kan realiseren. Het programma is voorzien voor makers van muziekinstrumenten, boekbinders en prentenmakers, meubelmakers, juweliërs ...

Onder de noemer van de Levende Menselijke Schatten-programma's roept UNESCO sinds het midden van de jaren 1990 op om met dergelijke systemen te experimenteren. Eén mogelijkheid is het erkennen van bepaalde speciale vaardigheden en het identificeren en officieel erkennen van meesters in dat vak of die kunst. Een andere variant is een leertijdsysteem, waarbij men het leerlingen mogelijk maakt om bij een meester een bepaald vak of kunst (bvb muziek, steenhouwen ...) aan te leren. Nog een andere mogelijkheid, zoals in het NEA-programma in de Verenigde Staten, is dat door de keuze van speciale mensen ook een specifieke groep -met hun cultuur- mee in het zonnetje gezet wordt en zo opgenomen wordt in een grotere culturele mozaïek.

Wanneer we onze blik op de VSA richten, zien we daar in de *public folklore*-beweging de laatste dertig jaar praktijkontwikkelingen die vandaag de dag opnieuw interessant en relevant zijn. Zo specialiseerde dr. Alan Govenar (Documentary Arts) zich in het documenteren van de kunst en het leven van NEA National Heritage Fellows. Een van de manieren om hen te presenteren is via levensgrote foto's, zowel in dagdagelijkse kledij als in hun erfgoedoutfit. Dit roept vragen op over hoe je 'de schat' dan herkent? In context, in groep of als individu? Kan je zien dat iemand een heel speciale drager (erkend als een schat) is van immaterieel cultureel erfgoed (ook een schat)? Schatten in, of schatten van mensen? Erkennen of herkennen? Wat zijn de gevolgen van de opname van erkende fenomenen in een lijst of een verzameling? Bij uitbreiding zijn dat soort van vragen relevant voor de nationale en internationale lijsten en inventarissen van de UNESCO-conventie van 2003.

Eén bekommernis achter dit soort programma's van Menselijke Schatten is dat ze ervoor willen zorgen dat kennis en vaardigheden gecultiveerd worden en verder doorgegeven worden aan leerjongens en -meisjes. Het plaatst de 'vaardigheden' voorop. Door specifieke mensen een 'schat' te noemen, kan worden gesensibiliseerd voor immaterieel erfgoed en de sleutelfiguren die het belichamen. Tot nog toe werd er in Vlaanderen geen variant gelanceerd op de door UNESCO gepropageerde formule van de 'Levende Menselijke Schatten'. Op dit eigenste moment wordt het immaterieel erfgoedbeleid in Vlaanderen geschreven. Dergelijke systemen zouden ook in Vlaanderen bestudeerd kunnen worden en in de erfgoedsector belangrijke resultaten kunnen opleveren. Het project **SCHATTEN VAN *IN MENSEN** geeft hier een aanzet toe.

✱ **PRAKTISCHE INFO**

Expositie SCHATTEN VAN *IN MENSEN

27.11.2010 – 12.12.2010

Stadshallen (Gareminzaal), Markt, 8000 Brugge

Elke dag van 10u00 tot 17u00 – gratis

Organisatie

tapis plein vzw, Quartier Bricolé, Musea Brugge - Bruggemuseum, Kantcentrum, Stedelijke Academie voor Schone Kunsten, FARO. Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed vzw, Erfgoedcel Brugge, Brugge Plus vzw, Stad Brugge, Kant in Vlaanderen vzw, 't apostelientje

Contact

Pers: Jorijn Neyrinck (tapis plein vzw): jorijn@tapisplein.be – 0473 38 19 07 & 050 68 37 94

Algemene info **SCHATTEN VAN *IN MENSEN**: info@tapisplein.be – 0473 38 19 07 & 050 68 37 94

tapis plein vzw, Sint-Jakobsstraat 36, 8000 Brugge

www.tapisplein.be